

UDK 382.1(497.5)

NOVIJA OBILJEŽJA VANJSKE TRGOVINE REPUBLIKE HRVATSKE

MILJENKO BILEN

Izvadak:

U radu se razmatra razvoj vanjske trgovine Republike Hrvatske i značaj uklapanja Hrvatske u međunarodnu podjelu rada. Analiziraju se strukturne karakteristike robne razmjene Hrvatske s inozemstvom, te regionalna orijentacija u toj razmjeni.

Ključne riječi:

Hrvatska vanjska trgovina; gospodarstvo; tranzicija

CONTEMPORARY CHARACTERISTICS OF CROATIA'S FOREIGN TRADE

Abstract:

The paper discusses the development of foreign trade of the Republic of Croatia and the importance of the country's entering into international division of labour. The structural characteristics of Croatia's trade with foreign countries are analysed as well as its regional orientation.

Key words:

Foreign trade of Croatia; economy, transition

UVOD

Budući da je vanjska trgovina sveukupnost robne razmjene neke zemlje s inozemstvom, odnosno ukupnost razmjene roba i usluga s inozemstvom i zapravo nastavak organiziranog robnog prometa s inozemstvom, ona je usko vezana uz nacionalnu proizvodnju s jedne strane i s druge strane nedjeljivo ovisna o stanju i procesima u svjetskom gospodarstvu.

Posve je utemeljena činjenica da Hrvatska nije bogata resursima za proizvodnju onih dobara, koji bi u cijelosti zadovoljili potrebe njenoga stanovništva. Kako postupno raste

stupanj općeg i individualnog standarda, naša država zapravo nema alternative: mora se orijentirati na specijalizaciju u proizvodnji i uklopiti u međunarodnu razmjenu, odnosno uključiti u međunarodnu podjelu rada.

Da bi se postigao visok stupanj uklapanja u međunarodnu podjelu rada, posebice kad je riječ o malim i nedovoljno razvijenim državama kakva je još uvijek Hrvatska, potrebno je postići optimalni gospodarski rast. To znači proizvoditi samo one proizvode za koje imamo na svjetskom tržištu komparativne prednosti, odnosno robe i usluge koje se mogu proizvoditi relativno najjeftinije, te da se u zamjenu za te

proizvode dobiju robe koje bi inače sama morala proizvoditi po višim troškovima.

Uspješno uklapanje u međunarodnu podjelu rada i svjetsku trgovinu od prvorazrednog je značenja, budući da raste proizvodnja i potrošnja u toj zemlji, ako se to sudjelovanje temelji na dobro odabranim izvoznim i uvoznim proizvodima. To za novonastalu i malu državu Hrvatsku nije niti lako niti jednostavno, ne samo zbog naslijeđenih pogrešaka u tzv. plansko-tržišnom gospodarstvu i poziciji Hrvatske unutar bivše Jugoslavije, već i zbog rata i agresije na njezin teritorij i samostalnost, odnosno izravnih i neizravnih šteta.

DINAMIKA ROBNOG IZVOZA I UVOZA

U praćenju dinamike robnog izvoza i uvoza Republike Hrvatske obuhvaćeno je i dvogodišnje razdoblje (1989. - 1991.g.) prije stvaranja samostalne i neovisne države Hrvatske, kad je svoju robnu razmjenu ostvarivala u sklopu bivše Jugoslavije. Naime, vanjsko-trgovinska politika, platni promet s inozemstvom i ukupna struktura razmjene s inozemstvom vođena je na saveznoj razini, pa je nakon osamostaljenja Hrvatska u prvim godinama preuzela neke zakone bivše države a neke modificirala do donošenja vlastitih zakona (od 1992. godine pa nadalje) i osnivanja potrebnih institucija za praćenje i realizaciju vanjske trgovine. Međutim, u analizi i ocjeni uspješnosti Hrvatske u međunarodnoj razmjeni i globalnim svjetskim gospodarskim kretanjima treba poći od činjenice da Hrvatska spada u skupinu tzv. malih otvorenih gospodarstva (small open economies), odnosno zemlje s malim unutrašnjim tržištem, visokim udjelom ukupne razmjene u društvenom proizvodu, malog udjela u svjetskoj razmjeni i malih utjecaja na svjetske cijene. Tako je npr. udio robnog izvoza Hrvatske u ukupnom svjetskom izvozu iznosio u razdoblju od 1989. do 1995. godine oko 0,1%, a u ukupnom svjetskom

uvozu oko 0,12%. No, za Hrvatsku je značajno da se opseg realiziranog izvoza i uvoza u promatranom razdoblju neprekidno povećavao. To je rezultat i promjene metodologije statističkog praćenja vanjske trgovine, jer su od 1990. godine i doradni poslovi uključeni u statističko praćenje vanjske trgovine i jer su se s druge strane i novonastale zemlje na prostoru bivše Jugoslavije tretirale kao inozemstvo.

Tab. 1. Izvoz i uvoz Republike Hrvatske 1989-1996. g. (u 000 USD, tekući tečaj)

Tab. 1 - Import and export of the Republic of Croatia, 1989-1996 in 000 USD)

GOD.	UKUPAN IZVOZ	INDEKSI (1989=100)	UKUPAN UVOZ	INDEKSI (1989=100)	Bilanca robne razmjene	Pokriv. uvoza izvozom (u %)
1989.	2.808.554	100,00	3.533.246	100,00	- 704.692	79,5
1990.	4.019.601	143,12	5.187.584	146,83	- 1.168.253	77,5
1991.	3.292.113	117,22	3.828.253	108,35	- 536.140	86,0
1992.	4.597.492	163,70	4.460.729	126,25	+ 136.763	103,1
1993.	3.903.818	139,00	4.666.365	132,07	- 762.547	83,7
1994.	4.260.374	151,69	5.229.283	148,00	- 968.909	81,5
1995.	4.632.670	164,95	7.509.884	212,55	- 2.877.214	61,9
1996.	4.511.822	156,40	7.787.861	220,41	- 3.276.039	57,9

(Izvor: Državni zavod za statistiku RH, Zagreb, 1997., sekundarna obrada autora)

Unatoč tome, rezultati koje je Hrvatska ostvarila u razmjeni s inozemstvom relativno su povoljni budući da su ostvareni u vrijeme ratnih operacija i sukoba, okupiranosti gotovo jedne trećine teritorija sve do 1996. godine, prometne nepovezanosti ukupnog teritorija Hrvatske, problema opskrbe sirovinama i repormaterijalima, stalnog pada industrijske proizvodnje, nemogućnosti dobivanja kredita od međunarodnih financijskih i drugih institucija, nemogućnosti uklapanja u europska i svjetska tržišta, "tihog" političkog embarga i uopće visokog rizika poslovanja s Hrvatskom te drugih problema i implikacija. Sasvim je logično da je godišnja vrijednost ostvarenog robnog izvoza bila znatno manja od uvoza, pa je posljedica bio stalan deficit u bilanci robne razmjene, osim 1992. godine kad je ostvaren čak i suficit od 136 763 000 USD. Pokrivenost uvoza izvozom bila je najniža 1996. godine, kad je ostvaren ukupan izvoz od 4 511 822

USD, a vrijednost uvoza iznosila čak 7 787 861 USD. U odnosu na 1989. godinu vrijednost ukupnog izvoza u 1996. godini porasla je za 1,6 puta, ali je u istom razdoblju i ukupna vrijednost uvoza porasla za oko 2,8 puta.

USMJERENOST VANJSKE TRGOVINE HRVATSKE PREMA VALUTNOJ STRUKTURI ROBNE RAZMJENE I STUPNJU RAZVIJENOSTI ZEMALJA

Valutna struktura robne razmjene bitno je promijenjena. U 1989. godini, dok se još razmjena odvijala u sklopu bivše Jugoslavije i u skladu s njenom vanjskotrgovinskom politikom, glavni vanjskotrgovinski partneri i Jugoslavije i Hrvatske u to doba bile su istočnoeuropske zemlje i bivši SSSR, odnosno zemlje tzv. mekog valutnog područja. S tim zemljama trgovalo se uglavnom na temelju klirinških aranžmana. Tako je klirinški izvoz 1989. godine za Republiku Hrvatsku iznosio 22,4% ukupnog robnog izvoza, a uvoz 17,2% ukupnog robnog uvoza, da bi od tad do danas kontinuirano i nalog opadao. Tako npr. 1996. godine u valutnoj strukturi robne razmjene konvertibilno područje sudjeluje u izvozu s 98,4%, a u uvozu čak sa 99,8%. Rušenjem socijalizma (1989. godina) sve

istočnoeuropske zemlje ušle su u proces demokratizacije i gospodarske tranzicije, odnosno veoma su brzo prešle na tržišno gospodarstvo, čime je gotovo u potpunosti eliminiran i iščezao klirinški način poslovanja

Valja također naglastiti, da je od 1992. godine Hrvatska ostvarivala značajnu razmjenu s novonastalim državama na teritoriju bivše Jugoslavije, posebice sa Slovenijom i Bosnom i Hercegovinom a u manjoj mjeri s Makedonijom. Trgovanje sistemom domaće netransferabilne valute posredstvom nerezidentnih računa bio je povoljan za sve partnere zbog sličnih privrednih struktura ovih zemalja i naslijeđenih poslovnih veza i kontakata, a s druge strane i zbog nedostatka konvertibilnih sredstava plaćanja. U 1995. godini u hrvatskom izvozu ovakav način plaćanja sudjelovao je sa svega 8,2%, a u ukupnom uvozu tek sa 0,3%, a 1996. g. u izvozu 1,6%, a u uvozu 0,2%.

Slovenija, Bosna i Hercegovina, pa i Makedonija i nadalje su vrlo važni vanjskotrgovinski partneri Hrvatske, bez obzira na sve izrazitiju regionalnu orijentaciju Hrvatske na zemlje Europske unije i EFTA grupacije, ali je u međusobnoj trgovini s tim zemljama mijenjan oblik platnih aranžmana, odnosno uglavnom je prisutan konvertibilan način plaćanja.

Tab. 2. - Usmjerenost vanjske trgovine Hrvatske prema zemljama različitog stupnja razvijenosti (u 000 USD)
Tab. 2 - Foreign trade of Croatia according to the countries of different economic status (data in 000 USD)

Z E M L J E	I Z V O Z						U V O Z					
	1994.		1995.		1996.		1994.		1995.		1996.	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
1. Razvijene zemlje	2.729.023	64,1	2.862.199	61,8	2.478.128	48,4	3.524.762	67,4	5.300.136	70,6	5.261.736	67,6
- Zemlje EU	2.530.556	59,4	2.671.924	57,7	2.302.586	51,0	3.096.111	59,2	4.663.916	62,1	4.625.358	59,4
- Zemlje EFTA	65.220	1,5	59.064	1,3	40.596	0,9	111.961	2,1	219.183	2,9	179.300	2,3
- Ostale razvijene zemlje svijeta	133.247	3,1	131.211	2,8	139.946	3,1	316.689	6,1	417.037	5,6	457.078	5,9
2. Zemlje u razvoju	1.531.351	35,9	1.770.471	38,2	2.033.096	51,6	1.704.521	32,6	2.209.748	29,4	2.526.125	32,4
- Zemlje bivše Jugoslavije	967.740	22,7	1.060.771	22,9	1.219.057	27,0	572.259	10,9	849.884	11,3	866.216	11,2
- Zemlje bivše SSSR-a	175.744	4,1	185.491	4,0	171.795	3,8	254.087	4,9	223.940	3,0	252.932	3,2
- Ostale europske zemlje u razvoju	192.447	4,5	229.100	4,9	191.178	4,2	310.145	5,9	473.330	6,3	571.162	7,3
- Ostale svjetske zemlje u razvoju	195.420	4,6	295.109	6,4	451.064	10,0	568.030	10,9	662.594	8,8	835.815	10,7
SVEUKUPNO	4.260.374	100,00	4.632.670	100,00	4.511.822	100,00	5.229.283	100,00	7.509.884	100,00	7.787.861	100,00

(Izvor: Državni zavod za statistiku RH, Zagreb, 1997., sekundarna obrada autora)

STRUKTURA ROBNE RAZMJENE

U strukturi robne razmjene Hrvatske prema stupnju obrade proizvoda, odnosno prema ekonomskoj namjeni 1989. godine dominirali su u izvozu proizvodi za reprodukciju (48,7%), dok je podjednako bilo udjela proizvoda za investicije i proizvoda široke potrošnje. Već 1994. i posebice 1995. i 1996. godine evidentan je pozitivan pomak izmjene te strukture, pa proizvodi za reprodukciju u ukupnom izvozu

sudjeluju s 52,8%, proizvodi široke potrošnje 35,0%, a proizvoda za investicije s 15,4% ili nešto više nego 7% u 1989. godini. Takva struktura izvoza rezultat je prilagođavanja specifičnostima tržišta Europske unije, gdje dominira upravo grupa proizvoda široke potrošnje i proizvoda za reprodukciju,

Na strani uvoza, proizvodi za reprodukciju sudjeluju s najvećim postotkom u ukupnom uvozu (53,0%), ali je ono znatno manje nego li 1989. godine, kad je iznosilo 75,59%.

Tab. 3. - Struktura robne razmjene Hrvatske prema stupnju obrade proizvoda i valutnim područjima 1994., 1995. i 1996.g. (000 USD)

Tab. 3 - The structure of trade according to the quality of products and currency in 1994, 1995 and 1996 (000 USD)

	I Z V O Z			U V O Z		
	1994.	1995.	1996.	1994.	1995.	1996.
1. Struktura robne razmjene prema stupnju obrade	4.260.374	4.632.670	4.511.822	5.229.283	7.509.884	7.787.861
- ukupno						
- Neobrađeni proizvodi	173.479 (4,1%)	218.673 (4,7%)	220.329 (4,9%)	789.597 (15,1%)	1.150.337 (15,3%)	1.179.313 (15,1%)
- Proizvodi obične prerade	1.118.534 (26,3%)	1.170.801 (23,5%)	1.142.327 (25,3%)	793.920 (15,2%)	1.244.674 (16,3%)	1.235.989 (15,9%)
- Proizvodi visoke prerade	2.903.362 (69,6%)	3.243.196 (70,0%)	3.149.167 (69,8%)	3.645.766 (69,7%)	5.114.873 (68,4%)	5.372.559 (69,0%)
2. Struktura prema valutnim područjima						
- Konvertibilno područje	3.912.322 (91,8%)	4.510.863 (97,4%)	4.439.605 (98,4%)	5.031.106 (98,4%)	7.489.031 (99,7%)	7.771.273 (99,8%)
- Domaća valuta	348.052 (8,2%)	121.807 (2,6%)	72.218 (1,6%)	198.177 (3,8%)	20.853 (0,3%)	1.658 (0,2%)

(Izvor: Državni zavod za statistiku RH, Zagreb, 1997., sekundarna obrada autora)

Tab. 4. - Izvoz i uvoz robe Republike Hrvatske prema ekonomskoj namjeni proizvoda 1989-1996. g. (000 USD, tekući tečaj)

Tab. 4 - Export and import of goods according to the economic purpose of products (for reproduction, for further investment, for broad consumption) in 1989-1996 (000 USD)

		G		O		D		I		N		A			
		1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.
A. UKUPAN IZVOZ		2.808.6	4.019.6	3.292.1	4.597.5	3.903.7	4.260.3	4.632.6	4.511.8	5.229.3	7.509.9	7.787.9			
1. Proizvodi za reprodukciju	broj	1.366.8	1.715.6	1.472.8	2.400.5	1.975.7	1.073.0	2.443.0	2.236.2						
	%	48.66	42.68	44.74	52.21	50.61	48.7	52.8	49.6						
2. Proizvodi za investicije	broj	748.1	812.3	647.9	674.1	350.5	527.9	539.6	693.9						
	%	26.64	20.21	19.68	14.66	8.98	12.4	11.6	15.4						
3. Proizv. široke potrošnje	broj	693.7	1.491.6	1.171.5	1.522.9	1.577.2	1.659.3	1.649.9	1.581.5						
	%	24.70	37.11	35.58	33.12	40.41	38.9	35.6	35.0						
B UKUPAN UVOZ		3.533.2	5.187.9	3.828.3	4.460.7	4.666.4	5.229.2	7.509.8	7.787.8						
1. Proizvodi za reprodukciju	broj	2.670.6	3.229.4	2.333.6	2.857.1	2.749.5	2.920.0	4.154.6	4.124.7						
	%	75.59	62.25	60.96	64.05	58.92	56.0	55.3	53.0						
2. Proizvodi za investicije	broj	469.5	604.0	481.3	468.0	748.6	898.1	1.314.3	1.510.0						
	%	14.05	11.64	12.57	10.49	16.04	17.2	17.5	19.4						
3. Proizv. široke potrošnje	broj	366.1	1.354.4	1.013.4	1.135.7	1.168.3	1.402.1	2.040.9	2.153.0						
	%	10.36	26.11	26.47	25.46	25.04	26.8	27.2	27.6						

(Izvor: Državni zavod za statistiku RH, Zagreb, 1997., sekundarna obrada autora)

Istodobno, proizvodi za investicije zadržali su otprilike isti udio do 1992. g., a onda raste lagano da bi 1996. g. dostigli udio od oko 19,4%. Zamjetno je veliko povećanje udjela uvoza proizvoda široke potrošnje, uglavnom zbog smanjenja ili potpune obustave proizvodnje nekih roba u ratnim uvjetima, nestašice pojedinih roba na domaćem tržištu, pa zbog toga smanjenja pojedinih carinskih opterećenja na uvoz tih roba i sl. Udio proizvođa široke potrošnje u ukupnom izvozu 1989. godine iznosilo je 10,36%, 1995. godine 27,2%, a 1996. g. 27,6%.

REGIONALNA USMJERENOST VANJSKE TRGOVINE HRVATSKE

Prema usmjerenosti vanjske trgovine Hrvatske i u izvozu i u uvozu dominantno mjesto imala je i ima Europa. Tako je u ukupnom izvozu 1995. godine udio Europe iznosio 90,9%, a 1996. g. još uvijek visokih 87%. Slijedi Azija sa 6,9%, zatim Afrika s 3,2%, Sjeverna i Srednja Amerika s 2,4%, dok je udio Južne Amerike i Australije s Oceanijom izrazito malo. Slično je i u uvozu. Ovdje Europa također dominira s udjelom od 83,4%, na drugom je mjestu Azija s relativno visokih 7,8%, a zatim slijede Afrika s 3,7%, te Sjeverna i Srednja Amerika s 3,2%.

Izvršimo li analizu usmjerenosti vanjske trgovine Hrvatske prema stupnju razvijenosti pojedinih zemalja (vidi tab. 2), onda je evidentno da su najvažniji trgovinski partneri

Republike Hrvatske razvijene zemlje svijeta, poglavito zemlje Europske unije. Razvijene zemlje u ukupnom hrvatskom izvozu 1995. godine sudjelovale su s 61,8%, a 1996. g. samo 48,4%. Zemlje Europske unije sudjeluju s 51,0%, a zemlje EFTA grupacije sa 0,9% i ostale razvijene zemlje svijeta sa 3,1%. Zemlje u razvoju u hrvatskom izvozu sudjeluju s visokih 51,6%, ali samo zbog klasifikacije zemalja bivše Jugoslavije u tu skupinu, pri čemu otpada čak 27,0% ukupnog izvoza na Sloveniju, Bosnu i Hercegovinu i Makedoniju. Slična je situacija i u hrvatskom uvozu. Razvijene zemlje svijeta u našem uvozu sudjeluju s 77,6% (1996. g.), a samo zemlje Europske unije sa 59,4%. Zemlje u razvoju sudjeluju u hrvatskom uvozu s 32,4%, dok uvoz samo iz zemalja bivše Jugoslavije čini jednu trećinu tog uvoza (11,2%).

Najvažniji vanjskotrgovinski partneri Republike Hrvatske i u uvozu i u izvozu su članice Europske unije, poglavito Njemačka, Italija, Austrija i Francuska. Među prvih dvadesetpet zemalja u koje je usmjeren najveći izvoz iz Hrvatske, samo pet zemalja geografski su locirane izvan Europe, a čak 10 zemalja članice su Europske unije. Pri tome Italija zauzima prvo, a Njemačka drugo mjesto u našem izvozu. Obje te zemlje sudjeluju u našem ukupnom izvozu s 39,6%. Visoko treće i četvrto mjesto drže Slovenija i Bosna i Hercegovina, a peto Liberija, dok šesto mjesto drži Austrija, a sedmo Rusija. Ovih sedam zemalja čini čak 78,6% ukupnog hrvatskog izvoza. Zanimljivo

Tab. 5. - Usmjerenost vanjske trgovine Hrvatske prema kontinentima (u 000 USD)
Tab. 5 - Foreign trade of Croatia according to the continents (000 USD)

KONTINENT (regija)	I Z V O Z						U V O Z					
	1994.		1995.		1996.		1994.		1995.		1996.	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Europa	3.932.202	92,3	4.211.653	90,9	3.925.329	87,0	4.344.612	83,1	6.430.296	85,6	6.494.969	83,4
Azija	67.378	1,6	119.066	2,3	142.879	3,2	493.376	9,4	439.598	5,9	606.099	7,8
Afrika	94.270	2,2	151.030	3,3	311.173	6,9	110.625	2,1	265.925	3,5	291.941	3,7
Sjeverna i Srednja Amerika	141.070	3,3	131.385	2,8	109.104	2,4	208.470	4,0	241.870	3,2	251.071	3,2
Južna Amerika	20.117	0,5	13.214	0,6	18.581	0,4	65.466	1,2	117.325	1,6	121.871	1,6
Australija i Ocean	5.337	0,1	6.322	0,1	4.756	0,1	6.735	0,2	14.869	0,2	21.910	0,3
SVEUKUPNO:	4.260.374	100,0	4.632.670	100,0	4.511.822	100,0	5.229.283	100,0	7.509.884	100,0	7.787.861	100,0

(Izvor: Državni zavod za statistiku RH, Zagreb, 1997., sekundarna obrada autora)

je da Rusija zauzima tek sedmo mjesto u izvozu Hrvatske, a samo prije par godina ona je bila pozicionirana na prvo ili u najgorem slučaju drugo mjesto. Učinak političkih i gospodarskih promjena krajem 80-ih godina odrazio se snažno na smanjenje robne razmjene ne samo sa zemljama bivšeg SSSR-a već i svim ostalim zemljama tzv. istočnog bloka. U hrvatskom izvozu od tih zemalja relativno visoko mjesto 1996. godine držale su susjedna Mađarska,

Tab. 6. - Najvažniji vanjskotrgovinski partneri Republike Hrvatske u 1996. g. (u 000 USD)

Tab. 6 - The most important foreign trade partners of Croatia in 1996. (000 USD)

I Z V O Z			U V O Z		
ZEMLJA	Vrijednost izvoza	% ukup. izvoza	ZEMLJA	Vrijednost uvoza	% ukup. uvoza
Italija	948.902	21,0	Njemačka	1.601.803	20,6
Njemačka	839.477	18,6	Italija	1.421.279	18,2
Slovenija	611.442	13,6	Slovenija	769.169	9,9
BiH	548.619	12,2	Austrija	597.482	7,3
Austrija	198.056	4,4	V. Britanija	225.402	2,9
Rusija	130.545	2,9	SAD	212.818	2,7
Francuska	84.226	1,7	Libija	242.452	3,1
Liberija	265.741	5,9	Francuska	198.709	2,6
SAD	80.061	1,8	Nizozemska	176.464	2,3
Nizozemska	68.791	1,5	Švicarska	144.447	1,6
Mađarska	55.299	1,2	Mađarska	192.665	2,5
Makedonija	58.967	1,3	Rusija	214.050	2,7
V. Britanija	70.230	1,5	Švedska	117.147	1,5
Švicarska	37.142	0,82	Češka	207.130	2,6
Poljska	55.992	1,2	Iran	165.225	2,1
Belgija	40.976	0,9	Japan	104.517	1,3
Malta	-	-	Sirija	102.442	1,3
Češka	40.341	0,89	Belgija	100.456	1,3
Kina	30.441	0,67	Slovačka	83.000	1,1
Cipar	53.877	1,1	BiH	63.480	0,7
Slovačka	22.287	0,46	Španjolska	62.143	0,7
Španjolska	9.619	0,20	Brazil	64.710	0,8
UKUPAN IZVOZ U SVIJET	4.632.670	100,00	UKUPAN UVOZ IZ SVIJETA	7.509.884	100,00

(Izvor: Državni zavod za statistiku RH, Zagreb, 1997., sekundarna obrada autora)

Poljska, Češka i Slovačka, ali je njihov udio u ukupnoj vrijednosti hrvatskog izvoza još uvijek vrlo skroman.

Slična je situacija i u hrvatskom uvozu: Njemačka, Italija, Slovenija, Austrija i Velika Britanija bez sumnje su najznačajnije zemlje, dok primjerice susjedna Bosna i Hercegovina gotovo da nema veće značenje. Evidentno je da i u hrvatskom uvozu zemlje Europske unije imaju prvorazredno značenje, ali nemali značaj

imaju i neke izvan europske zemlje (npr. SAD) ili uglavnom one koje su izvoznice nafte (Libija, Iran) te izvoznice nekih sirovina za industrijsku preradu, te poljoprivrednih roba tropsko-ekvatorijalnog klimatsko-vegetacijskog područja (Brazil).

Razmjena sa zemljama EFTA grupacije krajem 80-ih i početkom 90-ih godina bila je relativno značajna, ali zbog pristupanja Austrije i Švedske Europskoj uniji taj udio se rapidno smanjuje.

ANALIZA ROBNE RAZMJENE HRVATSKE OBZIROM NA PROIZVODE I GRUPE PROIZVODA

Zanimljiva je i analiza robne razmjene Hrvatske prema grupama standardne međunarodne trgovačke klasifikacije (SMTK) i prema jedinstvenoj klasifikaciji djelatnosti (JKD). U strukturi izvoza zbog promjena u svjetskim gospodarskim i političkim kretanjama, ali i promjena u strukturi hrvatskog gospodarstva te gubitka istočnoeuropskog tržišta, strojevi i transportna oprema više nisu najvažnije robe izvoza. Danas u hrvatskom izvozu dominiraju razni gotovi proizvodi, a kao rezultat orijentacije na proizvode višeg stupnja obrade, veće kvalitete i dodatne vrijednosti, koje zahtjeva tržište Europske unije, te doradnih poslova tekstilne i obućarske industrije (posebno s Njemačkom, Italijom i Austrijom). Na drugom su mjestu u hrvatskom izvozu strojevi i transportna oprema, na trećem mjestu razni kemijski proizvodi, a tek na četvrtoj razni proizvodi svrstani po materijalima. Zanimljivo je da se izvoz hrane i živih životinja smanjuje iz godine u godinu, dijelom zbog embarga zemalja Europske unije, a dijelom zbog ograničenja izvoza iz Hrvatske strateških prehrambenih artikala. Povećan je i udio grupe goriva i maziva, budući da Hrvatska raspolaže značajnim kapacitetima naftne industrije, koja je u predratnoj Jugoslaviji prerađivala naftne derivate za potrebe većine republika bivše Jugoslavije i nekih su-

Tab. 7. - Izvoz i uvoz Republike Hrvatske prema SMTK grupama 1995. i 1996.g. (u 000 USD)
 Tab. 7 - Export and import of Croatia according to the SITC groups in 1995 and 1996 (in 000 USD)

SMTK GRUPA	I Z V O Z				U V O Z			
	Vrijednost izvoza 1995.	% ukup. izvoza	Vrijednost izvoza 1996.	% ukup. izvoza	Vrijednost uvoza 1995.	% ukup. uvoza	Vrijednost uvoza 1996.	% ukup. uvoza
1. Hrana i žive životinje	395.234	8,5	410.777	9,1	780.417	10,4	767.175	9,9
2. Pića i duhan	90.010	1,9	91.555	2,0	66.202	0,9	57.609	0,8
3. Sirovine (osim goriva)	250.500	5,4	247.405	5,5	198.250	2,6	220.393	2,8
4. Goriva i maziva	390.655	8,5	410.033	9,1	871.068	11,6	857.470	11,0
5. Ulja i masti	9.328	0,2	9.676	0,2	25.237	0,3	37.685	0,5
6. Kemijski proizvodi	813.587	17,6	643.018	14,3	809.876	10,8	848.427	10,9
7. Proizvodi svrstani po materijalima	670.381	14,5	549.373	12,2	1.303.713	17,4	1.384.184	17,8
8. Strojevi i transp. oprema	777.629	16,8	964.326	22,4	2.008.600	26,7	2.129.207	27,3
9. Razni gotovi proizvodi	1.233.023	26,6	1.132.023	25,1	1.013.498	13,5	1.117.425	14,3
10. Ostalo	2.324	0,05	1.896	0,42	433.023	5,8	368.288	4,7
U K U P N O:	4.632.670	100,00	4.511.822	100,00	7.509.884	100,00	7.787.861	100,00

(Izvor: Državni zavod za statistiku RH, Zagreb, 1997., sekundarna obrada autora)

sjednih zemalja (Mađarska npr.), pa je naglo povećan izvoz tih proizvoda, posebice za potrebe Slovenije.

U uvozu je također došlo do značajnih promjena. U odnosu na 1991. godinu smanjen je uvoz goriva i maziva ali je zato povećan uvoz strojeva i transportne opreme, mnogobrojnih proizvoda široke potrošnje te kemijskih proizvoda. Uvoz raznih gotovih proizvoda ekspandirao je uglavnom zbog liberalizacije uvoza, ali i nedostatka pojedinih proizvoda koji su se inače proizvodili u nekim republikama bivše Jugoslavije, a u međuvremenu Hrvatska u ratnim uvjetima nije mogla organizirati i potaknuti njihovu proizvodnju u vlastitim postrojenjima. To se posebice odnosi na strojeve i transportnu opremu, razne proizvode robe široke potrošnje i druge gotove proizvode visokog stupnja obrade.

Gledajući u cijelini i u uvozu i u izvozu proizvodi industrije i rudarstva imaju apsolutno najveće značenje. Nažalost, vrijednost uvezanih roba iz sektora poljoprivrede i ribarstva trostruko je veća od vrijednosti našeg izvoza, iako upravo u tim djelatnostima Hrvatska u Europi ima niz komparativnih prednosti. Od 1989. godine pa sve do danas najveće povećanje udjela u izvozu ostvareno je u grupi naftnih derivata, baznih kemijski proizvoda,

Tab. 8. Izvoz i uvoz Republike Hrvatske po jedinstvenoj klasifikaciji djelatnosti (proizvodni princip) (u 000 USD)

Tab. 8 - Export and import of Croatia according to the production field (in 000 USD)

	I Z V O Z		U V O Z	
	1996.	%	1996.	%
1. INDUSTRIJA I RUDARSTVO	4.388.267	97,2	7.076.142	90,9
Elektroprivreda	16.800		27.632	
Proizvodnja ugljena	74		12.584	
Prerada ugljena	59		3.631	
Proz.nafte i zemnog plina	46.088		742.208	
Proizvodnja naftnih derivata	352.714		68.897	
Proizvodnja željezne rude	67		-	
Crna metalurgija	38.804		232.821	
Proizv.ruda obojenih metala	194		5.886	
Proizvodnja obojenih metala	6.119		49.375	
Prerada obojenih metala	59.378		77.858	
Proizv. nemetalnih minerala	3.107		41.196	
Prerada nemetalnih minerala	93.570		122.532	
Metalopreradivačka djelatnost	153.627		377.572	
Strojogradnja	170.126		775.068	
Proizv. prometnih sredstava	71.019		565.815	
Brodogradnja	409.640		98.216	
Proizv. el. strojeva i aparta	338.489		812.794	
Proizv. baznih kemij. proizvoda	415.259		353.662	
Prerada kemijskih proizvoda	266.671		654.488	
Proizv. kamena, šljunka, pijeska	14.212		15.319	
Proizv. građevnog materijala	46.059		40.547	
Proizv. piljene grade i ploča	153.524		69.862	
Proizv. fina l. proizvoda od drva	142.509		101.101	
Proizvodnja i prerada papira	70.688		237.801	
Proizv. tekst. prediva i tkanina	79.039		134.023	
Proizv. got. tekstilnih proizvoda	653.087		337.585	
Proizvodnja kože i krzna	9.684		19.004	
Proizv. kožne obuće i galanterije	252.908		271.756	
Prerada kaučuka	11.792		92.698	
Proizv. prehrambenih proizvoda	344.285		502.722	
Proizvodnja pića	77.556		61.689	
Proizvodnja stočne hrane	8.442		20.371	
Proizvodnja i prerada duhana	17.242		16.530	
Grafikačka djelatnost	10.165		23.793	
Sakup. i primar.prer.industr.otp.	21.074		6.600	
Proizv. raznovrsnih proizvoda	36.236		112.623	
2. POLJOPRIV. I RIBARSTVO	93.897	2,1	333.204	4,3
Poljoprivredna proizvodnja	71.978		316.188	
Ratarstvo	50.602		80.192	
Voćarstvo	5.709		139.356	
Vinogradarstvo	25	0,6	6.203	0,1
Stočarstvo	15.643		90.438	
Ribarstvo	21.919		17.015	
3. ŠUMARSTVO	26.999		8.681	
4. OSTALO	2.659	0,1	369.834	4,7
UKUPNO	4.511.822	100,0	7.787.861	100,0

(Izvor: Državni zavod za statistiku RH, Zagreb, 1997., sekundarna obrada autora)

gotovih tekstilnih i obućarskih proizvoda, a značajan je još udio strojogradnje i brodogradnje. U strukturi uvoza uočljivo je povećanje uvoza prometnih sredstava, električnih strojeva i aparata, papira, tekstilnih tkanina i prediva, gotovih tekstilnih proizvoda, kožne obuće i galanterije te kemijskih proizvoda.

ZAKLJUČAK

Vanjska trgovina Republike Hrvatske nastavak je organiziranog robnog prometa s inozemstvom još iz razdoblja dok je bila federalna članica bivše Jugoslavije. To znači da je u prvim godinama njene potpune nezavisnosti bila suočena s nizom administrativnih (vanjskotrgovinska politika i platni promet, te struktura razmjene s inozemstvom vođeni su na saveznoj razini), ali i nizom problema vezanih uz novi gospodarski i politički ustroj

zemlje (prijelaz sa tržišno-planske privrede na tržišno-gospodarsku, potreba donošenja novih vlastitih zakona i formiranje novih institucija). Budući da Hrvatska spada u red malih otvorenih gospodarstva (small open economies), pa je morala prestrukturirati svoje gospodarstvo i da se nalazi još uvijek u tranzicijskom razdoblju, udio Hrvatske u ukupnom svjetskom izvozu i uvozu još je uvelik relativno malen. Ne samo da nezadovoljava strukturu robne razmjene s inozemstvom, već je i izražen negativan vanjskotrgovinski saldo. Međutim, posljednjih godina osjetan je kvalitetan pomak, posebno kad je riječ o izmjeni strukture izvoza, gdje sve više prevladavaju robe visokog stupnja obrade odnosno robe koje na svjetskom tržištu postižu više cijene. Također je izražena tendencija suradnje s konvertibilnim tržištima, odnosno razvijenim zemljama Europe i svijeta.

LITERATURA I IZVORI

Andrijanić, I. (1995.): Vanjskotrgovinsko poslovanje. Mikrorad, Zagreb.

Babić, M. (1993.): Međunarodna ekonomija. MATE, Zagreb.

Babić, M. (1982.): Uvoz u teoriju vanjske trgovine. Narodne novine, Zagreb.

Bilen, M. (1997.): Tržišta proizvoda i usluga. Mikrorad, Zagreb.

Presečan, T. (1992.): Analiza razvoja sistema carinske i vancarinske zaštite SFRJ. Magistarski rad, Ekonomski fakultet Zagreb.

Sabolović, D. & Presečan, T. (1994): Hrvatska u međunarodnoj ekonomiji. Mikrorad, Zagreb.

Priopćenja Državnog zavoda za statistiku RH, Zagreb, 1991.-1997.

Summary
CONTEMPORARY CHARACTERISTICS OF CROATIA'S
FOREIGN TRADE
MILJENKO BILEN

Croatia's foreign trade is the result of the continuance of the country's goods exchange with foreign countries from the time Croatia was a federal republic of ex-Yugoslavia. Thus in the first years of its independence, Croatia faced numerous administrative problems (foreign trade policy, payment mechanisms and the structure of foreign trade were decided on the federal level).

On the top of that there were many problems of a new economic and political setup that Croatia had as a newly independent country (transition from a market-planned economy to a market oriented one, the need for new laws and forming of the new institutions).

As Croatia is a small open economy and had to restructure it's economy, and is still in transition period, its share in the total world exports and imports is still relatively small. The structure of its trade with foreign countries is inadequate and there is also a foreign trade deficit.

However, in the last few years quality changes have been noticed, especially in the structure of exports, since more highly processed goods are exported which achieve a higher price on the world market. There is also more cooperation with convertible currency markets, i.e. with developed European and overseas countries.